

HRVATSKI GOVORI U VOJVODINI

Hrvati govore idiomima materinskoga jezika, osim u Hrvatskoj, još u mnogim mjestima u Bosni i Hercegovini, u manjem broju mjesta u Crnoj Gori, u znatnom broju punktova u Srbiji (prvenstveno u Vojvodini), u znatnom broju naselja u Mađarskoj, u mnogim mjestima u Sloveniji i u Austriji, u manjem broju mjesta u Slovačkoj, Rumunjskoj, Italiji, a i u mnogim drugim državama diljem svijeta, uključujući Sjevernu i Južnu Ameriku te Australiju. Idiomi Hrvata pripadaju čakavskom, kajkavskom i štokavskom narječju; riječ je dakle o tronarječnom narodu. Tek neznatan dio Hrvata govori mjesnim sustavima torlačkoga narječja, i to na Kosovu i u Rumunjskoj, a u (naj)novije doba i u Hrvatskoj, prvenstveno u Zagrebu (Dubrava) i u Kistanjama kod Knina i Drniša. Dijelak tih Torlaka, upravo Karaševaca iz sedam sela u Rumunjskoj (Karaševo, Ravnik, Lupak, Klokotič, Vodnik, Nermić, Jabalče), stigao je u 19. stoljeću u Vojvodinu, u Banat, gdje nacionalnost i govor nisu sačuvali u znatnijoj mjeri. U seobama sredinom 20. stoljeća sigurno je u Vojvodinu stiglo i nešto čakavaca, ali je taj broj bio malen, uz to se u novom kraju uglavnom nisu dulje zadržali, pa se može reći da danas u Vojvodini čakavaca nema. Postoje međutim ikavci novoštokavci bunjevačkoga roda, arhaični štokavci šokačkoga roda, ekavci novoštokavci vojvođanskoga tipa te kajkavci turopoljsko-posavskoga tipa. Opisat ćemo kratko sve te govorne tipove u Vojvodini. Proučavali su ih

mnogi jezikoslovci, bunjevačke govore Svetozar Georgijević, Pavle Ivić, Ivan Popović, Ante Sekulić, Nevenka Sekulić i drugi, šokačke Stjepan Sekereš, Jasna Melvinger, Marina Balažev i drugi, novoštokavske ekavce Berislav M. Nikolić, Ivan Brabec, Stjepan Sekereš i mnogi drugi, kajkavske govore Ivan Brabec, Mijo Lončarić, Marija Vučković i drugi. Leksikografskim poslom bavili su se Grgo Bačlija, Marko Peić i Ante Sekulić među Bunjevcima, Stjepan Sekereš i Ilija Žarković među Šokcima. Vrlo su leksikografski vrijedno obrađivani srpski govori Vojvodine (više svezaka *Rečnika srpskih govora Vojvodine*). Književne tekstove Bunjevaca i Šokaca dobro je jezikoslovno raščlanjivala Sanja Vulić (npr. 2009),¹¹⁸ sociolingvističke tekstove na bunjevačke teme ozbiljne općelingvističke vrijednosti pisao je i još piše Petar Vuković (npr. 2010).¹¹⁹ Objavljivani su dijalektalni bunjevački književni tekstovi izrazite literarne vrijednosti autora Vojislava Sekelja (osobito *Rič fali*, Subotica 2003), Milovana Mikovića (poglavito *Avaške godine*, Zagreb 2005), Tomislava Žigmanova (naročito *Bunjevački blues*, Subotica 2003) i drugih, a i među Šokcima bilo je dijalektalnih vrijednih književnih pokušaja (Ruža Silađev, Ivan Andrašić). Među Bunjevcima književnosti je bilo i u ranijim stoljećima (Lovro Bračuljević, Emerik Pavić, Ivan Antunović itd.), kako je općenito poznato, a zasluge su stekli i mnogi Šokci, npr. Ilija Okrugić, Iso Velikanović i drugi.

Novoštokavskim ikavskim dijalektom govori se u zapadnoj Hercegovini i u mnogim predjelima drugdje u Bo-

---

¹¹⁸ Sanja Vulić, *Vitezovi hrvatskoga jezika u Bačkoj*, NIU Hrvatska riječ – Ogranak Matice hrvatske u Subotici, Subotica 2009.

¹¹⁹ Petar Vuković, »Kako skrbiti za hrvatski jezik u Vojvodini«, »Godišnjak za znanstvena istraživanja«, 2, Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata, Subotica 2010, str. 79–103.

sni i Hercegovini (južna i srednja Bosna, područje Livna, Tomislavgrada, Bihaća i niza manjih oaza). Na jugu novoštokavskim ikavskim dijalektom govori se od Opuzena i Metkovića prema sjeverozapadu do Omiša. Dalje je obala uglavnom čakavska, no na mnogim su područjima (npr. u Šibeniku i oko njega) štokavci doprli do obale ili su jako izmijenili postojeću čakavštinu. Sva je Dalmatinska zagora ikavska novoštokavska. Danas i u Splitu, nekad čakavskom gradu, izrazito dominiraju štokavci ikavci. Podvelebitsko i njemu blisko područje u cjelini je ikavsko novoštokavsko, a na otocima tom dijalektu pripada po jedno mjesto na Korčuli (Račišće), Hvaru (Sućuraj), Braču (Sumartin) i Šolti (Maslinica). Znatan dio Like i senjskoga zaleđa nastavaju ikavci novoštokavci, u Gorskom kotaru (Lič i okolica, Mrkopalj i okolica) i u Slavoniji (Vuka, Široko Polje, Punitovci, Dragotin) po nekoliko sela. U Italiji (Molise) ikavski su novoštokavski govori u Kruču, Stifiliću i u Mundimitru. Na području Perthu u Zapadnoj Australiji nalazimo dijasporu moliškohrvatske dijaspore koja je u Australiji naseljena u 20. stoljeću. U Bačkoj oko Subotice, Sombora i Baje, u Srbiji i u Mađarskoj, živi značajan broj ikavaca novoštokavaca, a ima ih još ponegdje. Uglavnom ikavskim novoštokavskim dijalektom govore Hrvati, u Bosni i Hercegovini i znatan broj Bošnjaka, dok tim dijalektom u sasvim neznatnu broju govore Srbi, koji su taj idiom primili od susjeda. Ikavica Bošnjaka jasno govori o njihovu podrijetlu tamo gdje su ikavci, da sad o ostalim primjerima ne govorimo, iako to ne bi bilo teško. Zanimljivo je da je i istočnobosanski (ijekavsko-šćakavski) dijalekt također zapadnoštokavske fizionomije. Drugim riječima, većina Bošnjaka je hrvatskoga podrijetla. Mnogi među ikavcima novoštokavcima zovu se Bunjevcima, ne samo u Bačkoj ili u senjskom zaleđu nego i drugdje. Općenito, ikavski novoštokavski dijalekt onaj je organski idi-

om kojim Hrvati govore u najvećem broju. Većina Hrvata govori štokavski, u znatnom broju ikavskim novoštokavskim (zapadnim), ijekavskim novoštokavskim (istočnohercegovačko-krajiškim), nenovoštokavskim ijekavskim šćakavskim (istočnobosanskim) i nenovoštokavskim arhaičnim šćakavskim (slavonskim) dijalektom. U neveliku broju Hrvati govore idiomima vlahijske oaze u Austriji, govori-
ma nenovoštokavskoga ijekavskoga (zetsko-južnosandžačkoga), novoštokavsko-ekavskoga (šumadijsko-vojvođanskoga) i nenovoštokavskoga ekavskoga (kosovsko-resavskoga) dijalekta.

Glavno vokalno obilježje novoštokavskog ikavskog dijalekta njegov je ikavski refleks jata. Tako Bunjevci u Bačkoj kažu *bižat*, *cína*, *líp*, *litōs*, *mèdvid*, *vríme*, *zàlínit se*. U Lici je *mlíko* kao u Bačkoj, u okolici Imotskoga *sriča* kao u Bačkoj, u Krasnom Polju (senjsko zaleđe) *umíšat*, *nèdilja*, također kao u Bačkoj. I odstupanja od ikavizma često su podudarna, *zanovétat* kod Subotice kao i kod Imotskoga.

Šwa je u Bačkih Bunjevaca davalo *a* (*dân*, *dânas*), stražnji nazal *u* (*pût*), samoglasno *l* također (*sûnce*), sve uglavnom kao kod svih drugih štokavaca. Za prednji nazal nema primjera s refleksom *a* (kao što ih ima u mnogih čakavaca i u nekih štokavaca), ali je u Ambrozija Šarčevića (*Tolmač izvornih, književnih i zemljopisnih jugoslavenskih riči*, Subotica) 1870. zabilježeno *jačmen* u značenju oboljenja na oku, pa je moguće da se je tako govorilo; danas je *jěčmēn*. Dakako, bački Bunjevci govore *žalac* kao i drugi štokavci.

U primjerima *krasti*, *rasti*, *vrabac* samo u *vrébac* dolazi vokal *e*, kao i inače u sjevernijih štokavaca; Bunjevci senjskoga zaleđa i u Lici imaju i *rêste* npr. Moližani i Bošnjaci u Donjoj Rami imaju *re* u sva tri primjera, kao i govornici u vlahijskoj oazi te neki čakavci.

Vokalne redukcije su česte, osobito otpadanje nenaglašenog *i*, npr. *ditelna*, uz *ditelina*, kao i drugdje u zapadnih štokavaca. Ikavci novoštokavci obično imaju npr. *četri* »četiri«, pa je tako i u Bunjevaca.

U glagola II. vrste dolaze primjeri tipa *pùknit*, *cjknit* kako je većinom i drugdje u zapadnom (novoštokavskom ikavskom) dijalektu, a i ponegdje drugdje među štokavcima.

Bački Bunjevci su štakavci, kao zapadna Hercegovina, Dalmacija zapadno od Cetine, Lika i Molise, dakle dolaze primjeri tipa *gùštēr*, *klíšte*, dok je Dalmacija između Cetine i Neretve i Bosna šćakavska, dakle imamo primjere tipa *šćeta*, *klíšća*. Ipak i u bačkih Bunjevaca ima šćakavizama, npr. *mìlošća*, *namišćávat*. No premoćna glavnina je šćakavska, pa bački (i ostali) Bunjevci ulaze u šćakavski poddijalekt zapadnoga dijalekta.

Redovito je u bačkih Bunjevaca *đ* (npr. *mèđa*) refleksi prsl. *đ*, dakle ne dolaze primjeri tipa *meja* kao što je često u čakavštini i kajkavštini te kao što se javlja ponegdje u štokavštini, pa i u zapadnom dijalektu. Razlikuje se *dž* i *đ* (*džèp*, *đuvègija*), kao i *č* i *ć* (*ćurčija* »krznar«).

Bački Bunjevci relativno često izgovaraju fonem *f*, npr. *fràtar*, donekle također fonem *h*, npr. *hìtro*. Često je ispadanje *h* (*naránit*) i njegova zamjena drugim glasovima: *snàja*, *kùvat*, *pròktit*. Inače je u zapadnom dijalektu među Hrvatima *f* relativno vrlo rijetko, isto tako i *h*, a oba su fonema u Bošnjaka česta.

Inicijalna skupina *čr-* gubi se, pa dolazi *crnina*, *crivo*, *crvotòčina* i slično. U novoštokavskom ikavskom dijalektu se izdvajaju Moližani s primjerima kao *črivo*, a u ostaloj hrvatskoj štokavštini ta inicijalna skupina česta je u vlahijskoj oazi i iznimna u slavonskom dijalektu.

Osjetno se u cjelini dijalekta bački Bunjevci izdvajaju svojim *mòžēm* »mogu«; drugdje je *ž* uglavnom prešlo u *r*, pa dolazi *mòre* i slično.

Dočetno *l* u participima dalo je *o* (*dào*), ali primjer *dužijānca* i još neki pokazuju da je tu *-l* dalo *-a*, a ne *-o*. Polazi se od lika *doželnica* koji nije dao *dožeonica* nego je dao *dože(j)anica*. Naknadno je ispalo *i* u nenaglašenu slogu, uz druge manje promjene. Bit će da se među Bunjevcima ili u njihovoj blizini nalazilo i onih koji su govorili *bija* ili su možda još u Dalmaciji ili u Lici primili leksem *dužijānca* od onih od kojih se takva riječ i očekuje. Sve to (kao i primjeri tipa *milošća*) govori da je tvorba bunjevačkoga bačkoga kolektiva bila donekle komplicirana.

Bunjevačka akcentuacija uglavnom je dosljedno novoštokavska i uglavnom zapadnoga tipa. U bačkih Bunjevaca dolaze sekundarne duljine u enklitičkim pozicijama tipa *bâcilā sam*.

U deklinaciji ima odstupanja od dosljedno novoštokavskoga stanja. Zanimljivi su primjeri tipa *fratrovi*. Infinitivi su krnji (*kòsit*), aoristi rijetki, imperfekti izgubljeni. U bačkih Bunjevaca znatne su frekvencije genitivne sintagme kao *národa pítaju*. Dosljedna je uporaba dativa u primjerima kao *slâgāli ste mi*. U dativu često izostaje prijedlog: *išo Bõgu na tûžbu*. I uz pravo instrumentalno značenje upotrebljava se prijedlog: *Višē se bâvili ònda sa živinõm*.

Bački Bunjevci u svojim govorima imaju mnogo turcizama (*kòmšija*, *bèkrija*, *pìrinč*), hungarizama (kao *kècelja*, *înoš* »šegrt«, *pàor* »seljak«) i germanizama (*flèka*, *sòldat*, *birtāš*), pa i dosta romanizama (npr. *kāštiga*), ali i riječi što panonske Bunjevce povezuju s mnogim drugim štokavcima, čakavcima i kajkavcima: *ûfat (se)*, *iskat*, *dāžd*, *dāždīt*, *vlās*. Npr. u kajkavskom Varaždinu se govori *ûfati se*, *îskati*, *děšč*, *deždžiti*, (*v*)*lās*, na čakavskom Braču *ûfat se*, *iskāt*, *dôž*, *dažjīt*, *vlôs*. Primjer *māćuwa / māćva* »maćeha« povezuje bačke Bunjevce s govorima istoga dijalekta u Slavoniji, a i drugdje među novoštokavcima ikavcima često je tako ili slično. Bački Bunjevci kažu *ûštāp*, u nizu mjesta

u istom dijalektu je *užba*, pa je tako npr. i u Čitluku u zapadnoj Hercegovini, ali je u Grudama u zapadnoj Hercegovini *ùštāp* kao u Bačkoj. Izdvajam i bački primjer *glíta* nasuprot primjeru *glíto* u senjskom zaleđu. Nije uvijek sasvim jasno kako je došlo do pojedinih osobina u bačkih Bunjevaca, ali se čini očitim da je izgovor nekih glasova (*o*, *e* i još nekih) preuzet od susjednih Srba.

Šokački govori u zapadnoj Bačkoj pripadaju arhaičnom slavonskom dijalektu, a svrstavamo ih u baranjsko-bački poddijalekt slavonskoga dijalekta. Riječ je o govorima Šokaca od Bačkoga Brega na sjeveru do Plavne istočno od Vukovara. Tu je arhaična akcentuacija na sjeveru, od Santova u Madžarskoj do Bačkog Monoštora, novija oko Vajske, Bača itd. na jugu. Čuva se akut u nizu mjesta, kao i inače u slavonskom dijalektu i u nizu drugih hrvatskih dijalekata, čakavskih, kajkavskih i štokavskih. U hrvatskih štokavaca akut u većem broju govora dolazi i u istočnobosanskom dijalektu. U zamjeničkim riječima *mène*, *mèni*, *tèbe*, *tèbi* itd. imamo kratkosilazni akcent, kao u Baranji i drugdje na zapadu, pa i u hrvatskom standardnom jeziku, ne kratkouzlazni kao na istoku dijasistema, a i u nekim standardnim novoštokavštinama. U praslavenskom bio je u genitivu naglašen prvi slog, u dativu drugi, pa je ponegdje prevladao genitivni akcent (otud stanje u hrvatskom standardnom jeziku), ponegdje dativni, pa otud npr. stanje u srpskom standardnom jeziku. Ipak još postoje govori, čakavski i štokavski šćakavski, u kojima se čuva praslavensko mjesto akcenta. Hrvati Šokci u zapadnoj Bačkoj govore ikavski (*snîg* u Bačkom Bregu, *bîsan* u Bačkom Monoštoru, *glíto* u mjestu Vajska, *gnjízdo* u mjestu Plavna, *đica* u Bođanima), kao bački Bunjevci i kao mnogi govornici slavonskoga dijalekta u Slavoniji, kao i južni čakavci (od Pašmana do Korčule i Pelješca i još ponegdje) te čakavski jugozapadni istarski dijalekt i ne-

ki kajkavci (donjosutlanski dijalekt). Dolaze u šokačkim govorima u Bačkoj i štakavizmi i šćakavizmi, ali prevladavaju štakavizmi, međutim ne u svim mjestima. Bereški je govor pretežno šćakavski. Sâm je slavonski dijalekt šćakavski, ali je on na jugu i istoku zahvaćen štakavizmima, disimilacijom grupa *šč* i *žđ* u *št*, *žd*, a to je *št*, *žd* dolazilo s istoka, s makedonsko-bugarsko-torlačko-istočnoštokavskoga područja. *H* se donekle čuje (*hiljāda* – Bački Monoštor), ali dolazi i *ladovīna* (Bački Bereg), *māčuva* u Vajskoj, *mijur* u Sonti, *zaktívaju* u Bačkom Monoštoru. Čuva se *-l* tipa *vesěl* (Sonta), *pèpel* (Bački Monoštor), ali u participima dolazi *izāšo* (Bački Bereg), *vidijo* (Sonta). Kao u Slavoniji, srećemo i primjere tipa *žèljīm* (Bođani), *promīnjit* (Sonta), s promjenama u konsonantizmu ispred *i*. Govori se *čètvero*, *pètero* kao u Slavoniji i drugdje na zapadu. Infinitiv je tipa *krēnit* (Bački Monoštor). Na sjeveru se govori *njêv* »njihov« (kao na sjeverozapadu Srijema), u Bođanima i Vajskoj *njîv*, na krajnjem jugu (Plavna) *njìov*, kao u zapadnom Srijemu. Govori se *otàrak* (Bački Bereg i Bački Monoštor) »ručnik« kao u Slavoniji, *prêgršća* »pregršt« (Bački Bereg), također kao u Slavoniji. Isto je i u bačkih Bunjevaca, samo s drugačijom akcentuacijom, djelomice i drugačijim konsonantizmom: *òtarak*, *prègršta* / *prègršt*.

U Vojvodini postoje mnogobrojni ekavski govori, i novoštokavski (šumadijsko-vojvođanski dijalekt) i nenovoštokavski (kosovsko-resavski dijalekt), a među govornicima tih idioma ima i Hrvata. Srijemski su govori novoštokavski ekavski, razumije se, različiti, ali i dosta ujednačeni. U srijemskim govorima ima i primjera zapadne boje, tip *sijati* i tip *brìniti se*, a ne *sejati* i *brinuti*. Nerijetko dakle dolaze tzv. zakoniti ikavizmi kao *sijati* (tako je i u Golubincima), a primjeri tipa *skìniti* dolaze i u Slavoniji. Prema *iskati* u zapadnom Srijemu nerijetko dolazi *išćem*, također

kao u slavonskoj Posavini. Inače u zapadnijim srijemskim stranama bilježimo u izgovoru pojedinih glasova gubljenje posebnosti vojvođanske fonetike (npr. u izgovoru fonema *o* i *e* te još nekih). Tako Srijem pokazuje stanovitu prijelaznost prema govorima u Slavoniji u odnosu na tipičnije vojvođanske idiome u Banatu i Bačkoj. U zapadnom Srijemu također srećemo i akcente kao *mène*. U 3. l. množine prezenta dolaze primjeri kao *kòljèdu*, također primjeri s gubljenjem *j* kao npr. *spávau*, a primjeri kao *spavau* dolaze i u raznim slavonskim selima, u Štitaru, Otoku itd. U prezentu govori se u Srijemu *mòžem* i *mògu*. U zapadnom Srijemu pridjevi trpni glase npr. *nàpravīta*, s nastavkom *-t*, također kao u Slavoniji. U zapadnom Srijemu dolaze i trpni pridjevi kao *pòkršćen*, sa skupinom *šč*. Kao u Slavoniji i u bačkih Bunjevaca, i u Srijemu čuju se neprelazni glagoli sa *se*: *mī se nīsmo vèrovali nīma*. Često je u Srijemu i *za* + infinitiv: *nīje za upotrèbiti*. Cijeli Srijem ima i primjere kao *mlògo*, s provedenom disimilacijom. Svakako je Srijem imao tijekom povijesti znatnih veza i sa slavonskim i s istočnobosanskim terenom, a i s drugim područjima, naravno. Zanimljiva je usporedba akcentuacije srijemske (*izáci – izāci*) s Daničićevom (*izíci*) i s akcentuacijom u bunjevačkim govorima u Bačkoj (*izāc*). U morfologiji srijemskoj ima dosta starijih oblika, npr. *s pūni kòli*. Broj germanizama i hungarizama je znatan; kaže se *šloser* »bravar« u Golubincima, gdje je riječi bilježio pokojni Ilija Žarković, isto kao u Slavoniji, u Bačkoj i u mnogim drugim krajevima, kaže se *čorda* »stado«, također kao u brojnim predjelima. Svakako su govori Hrvata u Srijemu mnogo izmijenjeni u novije doba, a tako je i u Banatu i u Bačkoj među Hrvatima što govore ekavski. U Banatu osjetan je broj Hrvata u Starčevu, gdje je Ivan Brabec ipak zabilježio nešto njihovih šćakavizama, drugim riječima, nije do prije nekoliko desetljeća u potpunosti usvojen govor većinskoga sta-

novništva. Manji broj Hrvata koji su ekavci novoštokavci nalazimo još ponegdje u Banatu.

U Boki, Neuzini i Konaku bilježene su i u posljednje doba pojedine kajkavske osobine. Tamo je kajkavizme (zatvoreno *e* od jata i poluglasova; u Boki je zatvoreno *e* od jata diftongirano u *ie*, čuvanje *-l* u primjerima kao *bîl* »bio«, primjer *tûliko*) zapisivao Ivan Brabec prije nekoliko desetljeća, nedavno i Marija Vučković. Brabec je registrirao većinom staro mjesto akcenta i čuvanje akuta dugouzlazne intonacije, također očekivane šćakavizme, pa i primjere tipa *dojde*. Marija Vučković je registrirala iskaze kao *On je imao, imal je dva sina*, dakle najprije novoštokavski *imao*, zatim kajkavski *imal*. Zapravo bi pravo turopoljski bilo *imel*, a sigurno je tako bilo i u Boki. Inače te kajkavce u Vojvodini karakterizira metataksa (prijelaz dugosilaznog akcenta na prethodni slog gdje se realizira kratkosilazni akcent) kao i one u Keči u Rumunjskoj, kao i govore na turopoljsko-posavskom području (*posêkel*>*pòsekel*). Marija Vučković donijela je i niz zanimljivih sociolingvističkih uvida, no zasad nam nedostaju mnogi dijalektološki podatci.

Idiom današnjih ikavaca novoštokavaca u Bačkoj formiran je u Hercegovini, odakle je u seobama preko sjeverne Dalmacije i Like stigao u Bačku. Glavnina Bunjevaca stigla je u Bačku u 17. stoljeću, većinom 1687. To područje u znatnu je broju napustila srpska populacija potkraj 16. stoljeća. U Makarskom primorju bili su govori tipa *šćap, bija*, oko Ljubuškoga *štap, bija*, oko Mostara *štap, bio*, sjevernije od Mostara *šćap, bio*. Bunjevci su tipa *štap, bio*, dakle iz zapadne Hercegovine nedaleko od Mostara. Sjeverni su susjedi imali *šćap*, pa odatle možda poneki današnji bunjevački šćakavizam, južni susjedi imali su *bija*, pa otud možda oni primjeri tipa *dužijanca*. Posebno je pitanje njihova sociolingvističkoga položaja u prošlosti i da-

nas. O toj prošlosti danas se već mnogo zna, a nova situacija nastala potkraj 20. i na početku 21. stoljeća puna je teškoća, izazova i nade. Svakako bi bilo racionalno da se među Bunjevcima koji su Hrvati i među onima koji to nisu nađe prihvatljivo rješenje, a ono mnogo ovisi i o odnosima Hrvata i Srba općenito, Hrvatske i Srbije. U Mađarskoj situacija je za Bunjevce hrvatske nacionalnosti u nekom smislu sigurno bolja nego u Srbiji. Tamo se Bunjevci ne drže nacijom, kako je to Mađarska akademija znanosti i umjetnosti ne jednom nedvojbeno zaključila.

Literatura govori o doseljavanju Šokaca u Bačku iz Slavonije i iz Bosne (područje Usore i Soli), ali šokački idiomi pokazuju da je prevladala populacija slavonskoga tipa i njihovi govori. Šokački idiomi također se sve slabije čuvaju, kao i bunjevački, ali se počinju planski proučavati. I među Bunjevcima trebalo bi prići obradbi govora, jednoga po jednoga, ili barem snimanju tamo gdje se još u dobroj mjeri čuvaju. Šokci nemaju velikih problema s nacionalnim izjašnjavanjem kao što ih imaju Bunjevci, iako su govori jednima i drugima sasvim nesumnjivo hrvatske fizionomije.

Hrvati u Srijemu imali su uglavnom govore slavonskoga tipa, ali su ih u novije vrijeme napustili primajući idiome susjednih Srba. Slično je i u Banatu i u Bačkoj gdje danas govore ekavski novoštokavski. U Banatu su Hrvati najbrojniji u Starčevu kamo su doseljeni iz dalekih zapadnih strana. Albanci katoličke vjere doseljeni u 18. stoljeću u Hrtkovce i Nikince integrirali su se u hrvatsku naciju.

Kajkavci su došli u Banat uglavnom 1801, nakon što su posjedi zagrebačkoga biskupa i turopoljskoga plemstva ustupljeni austrougarskoj vojnoj upravi. Naselili su niz mjesta sačuvavši do danas tek donekle svoj govor u dva-tri mjesta. Ti govori još nisu dosta proučeni, s time da je nedovoljno jasno je li još moguće pronaći koliko-toliko dobrog govornika kajkavskih idioma u Boki ili u Neuzini.

Zaključiti se može da su hrvatski organski idiomi u Vojvodini u uvjetima suvremenog života izrazito ugroženi. Istodobno je usvajanje hrvatskoga standardnog jezika u Bačkoj veoma poraslo u posljednje doba, s vrlo velikim rezultatima u znanosti i u kulturnom životu uopće.